

26 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Metodické vysvětlivky

Sociální zabezpečení je hlavním nástrojem sociální politiky a zahrnuje systém důchodového pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podporu, pomoc v hmotné nouzi, poskytování sociálních služeb (včetně příspěvku na péči) a další dávkové systémy.

Důchodové pojištění zajišťuje občany pro případ stáří, invalidity nebo při ztrátě živitele. Ze základního důchodového pojištění se poskytují **důchody starobní, invalidní a pozůstalostní**. Systém je průběžně financován a právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o důchodovém pojištění).

Systém **nemocenského pojištění** je určen pro výdělečně činné osoby, které při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasně pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění. Na nemocenském pojištění jsou povinné účastníci zaměstnanci (vč. příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů), zatímco u osob samostatně výdělečně činných zůstává nemocenské pojištění dobrovolné. Od roku 2009 je toto pojištění komplexně upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o nemocenském pojištění). Systém nemocenského pojištění tvořilo v roce 2022 následujících šest dávek: **nemocenské, ošetřovné, peněžita pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, otcovská poporodní péče (otcovská) a dlouhodobé ošetřovné**.

Systém **státní sociální podpory** je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o státní sociální podpoře). Zabezpečuje adresnou pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi ve stanovených sociálních situacích, na jejichž řešení rodina vlastními silami a prostředky nestačí. Dávky státní sociální podpory zahrnují **přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné**. Některé z nich (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné) se poskytují v závislosti na výši příjmu žadatele a společně posuzovaných osob. V roce 2022 do tohoto okruhu dávek spadá také jednorázový příspěvek 5 000 Kč na dítě.

Dávky pěstounské péče, které byly do konce roku 2012 upraveny zákonem o státní sociální podpoře, jsou od roku 2013 obsaženy v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Pěstounská péče je dítěti poskytována osobou v evidenci, která vykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu, nebo osobou pečující (zejména pěstoun nebo poručník). V roce 2022 existovaly následující druhy dávek pěstounské péče: **příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, zaopatřovací příspěvek, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla**.

Systém **pomoci v hmotné nouzi** je upraven zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o formu pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, která má motivovat k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojování základních životních potřeb a zabránit sociálnímu vyloučení. Stanovuje, že každá osoba má nárok na poskytnutí základních informací, které vedou nejenom k řešení její současné situace, ale i k předcházení vzniku hmotné nouze. Systém pomoci v hmotné nouzi zahrnuje **příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc**. V roce 2022 byla do tohoto systému dávek zařazena humanitární dávka poskytovaná občanům Ukrajiny, kterým byla udělena dočasná ochrana.

Dávky pro osoby se zdravotním postižením, tj. **příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku**, byly zavedeny od roku 2012 zákonem č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (s účinností od 1. ledna 2007) byl zaveden **příspěvek na péči**. Na tuto dávku má nárok osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje v zákonem stanoveném rozsahu pomoc jiné fyzické osoby při péči o vlastní osobu a při zajištění soběstačnosti. Osoba může z příspěvku na základě vlastní svobodné volby hradit profesionální sociální službu nebo jej použít k pokrytí nezbytných nákladů při zajištění péče v rodině.

Nárok na **podporu v nezaměstnanosti** má uchazeč o zaměstnání, který splnil podmínky dané zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Náhradní výživné je dávka, která má po přechodnou dobu finančně podpořit nezaopatřené děti v situaci, kdy má rodič z rozhodnutí soudu platit výživné, ale svou vyživovací povinnost neplní. Více viz zákon č. 588/2020 Sb. Dávka byla zavedena od 1. července 2021.

Údaje v tabulkách kapitoly **26** jsou přebírány z Ministerstva práce a sociálních věcí.

Poznámky k tabulkám

Tab. 26-1 Výdaje na dávky sociálního zabezpečení obyvatelstva

Jednotlivé dávky jsou podrobně členěny v následujících tabulkách této kapitoly a obecně popsány v metodickém úvodu.

Výdaje na dávky **důchodového pojištění** zahrnují zálohu na výplatu důchodů na začátku následujícího kalendářního roku, naopak nezahrnují zálohu na výplatu důchodů z předchozího kalendářního roku.

Dávky **pro osoby se zdravotním postižením** byly zavedené od roku 2012 a nahradily dosavadní systém dávek pro osoby se zdravotním postižením (příspěvek na provoz motorového vozidla, příspěvky na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla, příspěvek na individuální dopravu, příspěvek na úpravu bytu aj.).

Tab. 26-2 až 26-6 Důchodové pojištění, druhy důchodů

V tabulkách jsou uváděny důchody, které se poskytují podle zákona o důchodovém pojištění. Nejsou v nich zahrnuty údaje týkající se ozbrojených složek Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti.

Nárok na důchod vzniká splněním podmínek, které se liší u jednotlivých druhů důchodu.

- **Plný starobní důchod** může být pobírán buď **po dosažení věkové hranice** (důchodového věku), a pak se jedná o řádný starobní důchod, nebo v zákonem stanovené době před dosažením důchodového věku, a pak se jedná o **předčasný starobní důchod**. Nárok na řádný i předčasný starobní důchod je zároveň podmíněn získáním potřebné doby pojištění. Při odchodu do předčasného důchodu je důchod krácen v souladu s tím, kolik času zbývá do dosažení důchodového věku. Při nesplnění potřebné doby pojištění na plný starobní důchod může pojištěnec po dosažení určené nižší doby pojištění a vyššího zákonem stanoveného věku pobírat **poměrný důchod**;
- **invalidní důchod** získá pojištěnec, jehož pracovní schopnost poklesla z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nejméně o 35 % a který nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li vyšší. Aby mohl být invalidní důchod přiznán, musí být splněna též podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, nejde-li o invaliditu vzniklou následkem pracovního úrazu, nemoci z povolání nebo z některých příčin souvisejících s obranou státu. Ve věku 65 let nárok na invalidní důchod zaniká a dochází k přeměně na starobní důchod. Podle míry poklesu pracovní schopnosti se invalidita dělí na **invaliditu prvního stupně** (pokles o 35 % až 49 %), **druháho stupně** (pokles o 50 % až 69 %) a **třetího stupně** (pokles o 70 a více %) a od toho se také odvíjí výše invalidního důchodu;
- pozůstalá manželka / pozůstalý manžel má nárok na **vdovský/vdovecký důchod** pod podmínkou, že zesnulý byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu anebo ke dni smrti splnil podmínky potřebné k nároku na invalidní nebo starobní důchod, anebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání). Pokud nejsou splněny zvláštní podmínky pro další výplatu vdovského a vdoveckého důchodu, nárok na tyto důchody zaniká po jednom roce;
- nárok na **sirotčí důchod** může mít pouze nezaopátrané dítě, jehož zesnulý rodič (osoba, která převzala dítě do péče) splňoval podmínku zákonem stanovené potřebné doby pojištění nebo byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, anebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání);
- uvedené druhy důchodů mohou být vypláceny samostatně, a pak se jedná o tzv. **sólo důchody**. Vdovské a vdovecké důchody mohou být vypláceny v souběhu se starobním nebo invalidním důchodem (**kombinované důchody**). Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu vdovského nebo vdoveckého důchodu a zároveň starobního nebo invalidního důchodu, platí pravidla pro souběh důchodů.

Tab. 26-3 Příjemci důchodů podle druhu důchodu a pohlaví

V kategorii starobní důchod jsou uvedeni jak příjemci sólo starobního důchodu, tak i příjemci starobního důchodu v souběhu s důchodem vdovským/vdoveckým (kombinované důchody). Do kategorie invalidních důchodů jsou zahrnuti jak příjemci sólo invalidních důchodů, tak příjemci kombinovaných invalidních a vdovských/vdoveckých důchodů.

Naopak v kategorii vdovského a vdoveckého důchodu jsou uvedeni příjemci pouze těchto druhů důchodu (sólo důchody), tedy bez souběhu se starobním nebo invalidním důchodem. Celkový počet příjemců důchodů pak odpovídá součtu kategorií.

Tab. 26-4 Průměrná měsíční výše sólo vyplacených důchodů za prosinec daného roku

Ve všech kategoriích se jedná pouze o sólo vyplácené důchody. Důchody kombinované, vyplácené v souběhu více druhů důchodů, zde nejsou uvedeny.

Tab. 26-5 Příjemci důchodů podle měsíční výše vyplacených důchodů

Jsou zde uvedeny průměrné měsíční výše důchodů vyplacených za prosinec.

Ve všech kategoriích mimo vdovských/vdoveckých důchodů se jedná pouze o sólo vyplácené důchody. Důchody kombinované, vyplácené v souběhu více druhů důchodů, jsou uvedeny právě jen u vdovských/vdoveckých důchodů.

Tab. 26-6 Nově přiznané důchody – základní ukazatele podle druhu důchodu

V tabulce nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny. Ukazatel průměrné výše nově přiznaných důchodů zahrnuje pouze sólo vyplácené důchody.

Pokud pojištěnec splnil podmínky pro plný starobní důchod dosažením věkové hranice (důchodového věku), může **k věkové hranici** pobírat řádný starobní důchod nebo může dalším výkonem výdělečné činnosti i poté, co splní podmínky nároku na starobní důchod, zvyšovat procentní výměru svého starobního důchodu (**odložený odchod**). Nárok na invalidní důchod zaniká

dosažením věku 65 let, zároveň vzniká nárok na starobní důchod (v tabulce pod označením starobní důchod vzniklý po invalidním důchodu).

Tab. 26-7 až 26-9 Nemocenské pojištění

Ukazatel **průměrný počet nemocensky pojištěných osob** zahrnuje průměrný počet osob, které jsou nemocensky pojištěny podle zákona o nemocenském pojištění. Údaje uváděné v tabulce zahrnují pouze tzv. civilní sektor, tzn. bez příslušníků Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáků z povolání.

Vymezení jednotlivých druhů dávek nemocenského pojištění:

- **nemocenské** – zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, případně při nařízené karanténě, má nárok po zákonem stanovenou dobu na vyplácení nemocenského;
- **ošetřovné** – je vypláceno zaměstnanci z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti nebo péče o zdravé dítě mladší 10 let (protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno, dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla);
- **peněžitá pomoc v mateřství** – od roku 2011 je vyplácena ode dne, který určí sama pojištěnka, a to v období od počátku osmého do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu; podpůrčí doba činí 28 týdnů (v případě porodu dvou nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů);
- **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství** – pobírají zaměstnankyně, které musely být z důvodu těhotenství (mateřství nebo kojení) převedeny na jinou práci, kde dosahují nižšího výdělku;
- **dávka otcovské poporodní péče (otcovská)** – dávka zavedena od 1. 2. 2018; nárok na dávku má otec dítěte, který o dítě pečuje, pokud nastoupil na otcovskou v období 6 týdnů ode dne narození dítěte; za otce dítěte je považován ten, kdo je v matrice zapsán jako otec; podpůrčí doba činila do konce roku 2021 maximálně 1 týden, od začátku roku 2022 maximálně 2 týdny;
- **dlouhodobé ošetřovné** – dávka zavedena od 1. 6. 2018; dávka náleží osobě, která dlouhodobě pečuje o osobu, u níž došlo k závažnému zhoršení zdravotního stavu, který vyžadoval alespoň sedmidenní (od roku 2022 alespoň čtyřdenní) hospitalizaci v nemocnici, a v den propuštění bylo potvrzeno, že potřeba celodenní péče bude trvat nejméně dalších 30 dnů; výplata dávky nenáleží po dobu, kdy byla ošetřovaná osoba znovu hospitalizována; podpůrčí doba činí maximálně 90 kalendářních dnů.

Tab. 26-10 Dávky státní sociální podpory

Tabulka obsahuje údaje o ročních výdajích na dávky státní sociální podpory a průměrných měsíčních počtech vyplacených dávek.

Vymezení dávek státní sociální podpory:

- **přídavek na dítě** – je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi; nárok mají rodiny s příjmem do zákonem stanoveného násobku životního minima. Výše přídavku je odvozena od věku nezaopatřeného dítěte a druhů příjmů v rodině;
- **rodičovský příspěvek** – je určen pro toho rodiče, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 300 000 Kč, nejdéle do čtyř let věku dítěte. (V případě, že jsou nejmladšími dětmi v rodině dvojčata nebo víceročata, má rodič nárok na rodičovský příspěvek až do vyčerpání celkové částky 450 000 Kč). Do konce roku 2019 se jednalo o částku 220 000 Kč, respektive 330 000 Kč v případě víceročat;
- **příspěvek na bydlení** – touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy; nárok na příspěvek na bydlení má vlastník bytu nebo od roku 2022 osoba, která byt užívá na základě služebnosti (věcného břemena) nebo nájemce (od roku 2022 též podnájemce) celého bytu, jestliže 30 % příjmů rodiny (v Praze 35 %) nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % příjmů rodiny (v Praze 35 %) je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem;
- **porodné, pohřebné a jednorázový příspěvek na dítě** (vyplácený od července 2022) jsou zahrnuty pouze v kategorii celkem.

Tab. 26-11 Dávky pěstounské péče

Tabulka obsahuje údaje o ročních výdajích na dávky pěstounské péče, průměrných měsíčních počtech vyplacených dávek a o počtu dětí v náhradní rodinné péči k 31. 12. daného roku.

Vymezení dávek pěstounské péče:

- **příspěvek na úhradu potřeb dítěte** – nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do péče osoby pečující nebo na základě rozhodnutí soudu do péče jiné fyzické osoby než rodiče;
- **odměna pěstouna** – nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující, která poskytuje dítěti zprostředkovanou pěstounskou péči, a osoba v evidenci (pěstoun na přechodnou dobu). Do konce roku 2021 byla odměna pěstouna vyplácena i v případě

nezprostředkované pěstounské péče, tj. i tehdy, pokud o dítě osobně pečovala osoba příbuzná nebo blízká, a v dalších zákonem stanovených případech;

- **příspěvek při pěstounské péči** – dávka náležející při poskytování nezprostředkované pěstounské péče; dávka byla zavedena od 1. 1. 2022;
- **ostatní dávky pěstounské péče** (příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek při ukončení pěstounské péče (poskytovaný do konce roku 2021), příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a zaopatřovací příspěvek (zavedený od roku 2022)) jsou zahrnuty v kategorii celkem.

Náhradní rodinná péče zahrnuje pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, osobní péči poručníka a péči jiné fyzické osoby.

Tab. 26-12 Dávky pomoci v hmotné nouzi

Tabulka obsahuje údaje o ročních výdajích a průměrných měsíčních počtech vyplacených dávek v systému pomoci v hmotné nouzi.

V systému pomoci v hmotné nouzi rozlišujeme tyto dávky:

- **příspěvek na živobytí** – pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek vzniká, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí. Ta je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností;
- **doplatek na bydlení** – řeší nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny, včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory;
- **mimořádná okamžitá pomoc** – je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit: hrozba vážné újmy na zdraví, postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, ekologická havárie apod.), hrozba sociálního vyloučení (návrat z vězeňského nebo ústavního zařízení), nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje nebo k nákupu či opravě předmětů dlouhodobé potřeby, popřípadě k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí;
- **humanitární dávka** – dávka je poskytována od března 2022 a je určena občanům Ukrajiny, kterým byla udělena dočasná ochrana z důvodu válečného konfliktu na Ukrajině, a zároveň nemají dostatečné prostředky na úhradu základních životních potřeb.

Tab. 26-13 Příjemci příspěvku na péči

Příspěvek na péči je určen osobám, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném v jednom ze čtyř stupňů závislosti podle zákona. Výše příspěvku je stanovena s ohledem na stupeň závislosti a věk.

Počet příjemců příspěvku na péči představuje počet osob, které měly v prosinci daného roku nárok na příspěvek na péči bez ohledu na to, kdy byla dávka vyplacena.

Tab. 26-14 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Tabulka obsahuje údaje o ročních výdajích a průměrných měsíčních počtech vyplacených dávek pro osoby se zdravotním postižením.

Příspěvek na mobilitu je opakující se dávka určená osobám, které nejsou schopny zvládnout základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace a opakovaně se v kalendářním měsíci dopravují nebo jsou dopravovány.

Příspěvek na zvláštní pomůcku je jednorázová dávka určená na pořízení zvláštní pomůcky umožňující osobě se zdravotním postižením sebeobsahu nebo realizaci pracovního uplatnění, přípravu na budoucí povolání, získávání informací, vzdělávání anebo styk s okolím.

Tab. 26-15 Držitelé průkazů osob se zdravotním postižením

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem **TP** mají osoby se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem **ZTP** mají osoby s těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem **ZTP/P** mají osoby se zvláště těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Průkaz osoby se zdravotním postižením přináší svému držiteli nárok na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích, podle typu průkazu slevy na veřejnou dopravu a některé další úlevy či zvýhodnění.

Tab. 26-16 Dávky podpory v nezaměstnanosti

Nárok na **podporu v nezaměstnanosti** po určenou podpůrnou dobu má **uchazeč o zaměstnání** při splnění stanovených podmínek a podání písemné žádosti o poskytnutí podpory v nezaměstnanosti na krajskou pobočku Úřadu práce ČR, u které je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání.

Kompenzaci odbytného, odchodného, odstupného poskytuje Úřad práce ČR uchazeči, kterému vznikl nárok na podporu v nezaměstnanosti, ale nebylo mu ve stanoveném termínu vyplaceno odstupné, odbytné nebo odchodné po skončení pracovního nebo služebního poměru.

Refundace podpory v nezaměstnanosti do zahraničí se uplatňuje v případech, kdy dávky nezaměstnanosti vyplácí stát bydliště, který není státem poslední výdělečné činnosti. V tomto případě stát bydliště bude po státu posledního zaměstnání uchazeče o zaměstnání požadovat refundaci části podpory v nezaměstnanosti, kterou stát bydliště nezaměstnané osobě vyplatil.

Tab. 26-17 Zaměstnanci v zařízeních sociálních služeb

V tabulce je uveden počet osob k 31. 12. daného roku, které zabezpečovaly provoz zařízení sociálních služeb uvedených v § 34 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jedná se o zabezpečení chodu center denních služeb, denních a týdenních stacionářů, domovů pro osoby se zdravotním postižením, domovů pro seniory, domovů se zvláštním režimem, chráněného bydlení, azylových domů, domů na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahových denních center, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, nocleháren, terapeutických komunit, sociálních poraden, sociálně terapeutických dílen, center sociálně rehabilitačních služeb, pracovišť rané péče, intervenčních center a zařízení následné péče.

Sociální pracovník – vykonává sociální šetření, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, koordinuje poskytování sociálních služeb. Potřebnou kvalifikaci získává studiem na vyšší odborné nebo vysoké škole v oborech vzdělávání zaměřených na sociální práci.

Pracovník v sociálních službách – vykonává přímou obslužnou péči o osoby v zařízeních sociálních služeb, pečovatelskou a výchovnou nepedagogickou činnost. Odbornou způsobilost dosáhne absolvováním akreditovaného kvalifikačního kurzu pro pracovníky v sociálních službách.

Tab. 26-18 Vybraná pobytová zařízení sociálních služeb

Hlavním smyslem **sociálních služeb** je zajištění pomoci při péči o vlastní osobu, zajištění stravování, ubytování, pomoci při zabezpečení chodu domácnosti, ošetřování, pomoc s výchovou, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, psycho a socioterapie a pomoc při prosazování práv a zájmů. Z hlediska uživatelů sociálních služeb se zejména jedná o rozvoj nebo alespoň zachování stávající soběstačnosti, návrat do vlastního domácího prostředí, obnovení nebo zachování původního životního stylu, dále rozvoj schopností a umožnění vést samostatný život, snížení sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem života uživatele.

Vybrané druhy pobytových zařízení sociálních služeb (dle § 34 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách):

- **domovy pro seniory** – poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby;
- **domovy se zvláštním režimem** – poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou či jinou demencí, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob;
- **domovy pro osoby se zdravotním postižením** – poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby;
- **azylové domy** – poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení;
- **chráněné bydlení** – pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby; chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení;
- **týdenní stacionáře** – poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby;
- **centra sociálně rehabilitačních služeb** – poskytují pobytovou formu služeb sociální rehabilitace, což je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí;

- **domy na půl cesty** – poskytují pobytové služby na přechodnou dobu pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ochranné nebo ústavní výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby.

Tab. 26-19 Vybrané údaje o poskytnutých sociálních službách

Vybrané druhy sociálních služeb (dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách):

- **pečovatelská služba** – se poskytuje dětem, osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v přirozeném prostředí i ve specializovaných zařízeních. Služba se poskytuje za úplatu. Bezúplatně se poskytuje rodinám, ve kterých se narodily současně tři nebo více dětí, účastníkům odboje a pozůstalým manželům (manželkám) po účastnících odboje starším 70 let;
- **odlehčovací služby** – jsou terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, o které jinak pečuje osoba blízká v domácnosti. Cílem služby je umožnit pečující osobě nezbytný odpočinek. Služba se poskytuje za úplatu;
- **osobní asistence** – se poskytuje v přirozeném sociálním prostředí osobám se zdravotním postižením a seniorům, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby, a to v předem dohodnutém rozsahu a čase. Služba se poskytuje za úplatu;
- **podpora samostatného bydlení** – je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby;
- **tísňová péče** – je terénní služba, kterou se poskytuje nepřetržitá distanční hlasová a elektronická komunikace s osobami vystavenými stálému vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností;
- **tlumočnické služby** – jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.

Tab. 26-20 Výdaje na sociální ochranu podle základního systému ESSPROS

Evropský systém jednotných statistik sociální ochrany *The European System of integrated Social PROtection Statistics* (ESSPROS) byl určen Eurostatem v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 458/2007 ze dne 25. dubna 2007, o Evropském systému jednotné statistiky sociální ochrany (ESSPROS). ESSPROS představuje společný rámec, který umožňuje ucelené mezinárodní srovnání administrativních dat v oblasti sociálních dávek domácnostem a jejich financování v členských státech EU. V základním systému ESSPROS je **sociální ochrana** definována jako souhrn intervencí ze strany veřejných nebo soukromých institucí, jejichž cílem je zmírnění finanční zátěže domácností vyplývající z řady rizik nebo potřeb. Skupiny rizik nebo potřeb se vztahují k jednotlivým funkcím sociální ochrany systému ESSPROS, které jsou stanoveny následovně:

- **nemoc/zdravotní péče** – peněžní podpora vyplácená v souvislosti s tělesnou nebo duševní nemocí, kromě invalidity; zdravotní péče zaměřená na udržení nebo zlepšení zdravotního stavu osob v systému sociální ochrany bez ohledu na původ nemoci;
- **invalidita** – peněžní nebo naturální podpora (kromě zdravotní péče), jejímž důvodem je nemožnost tělesně nebo duševně postižených osob vykonávat ekonomickou nebo sociální činnost;
- **stáří** – peněžní nebo naturální podpora (kromě zdravotní péče) v souvislosti se stářím;
- **pozůstalí** – peněžní nebo naturální podpora v souvislosti se smrtí člena rodiny;
- **rodina/děti** – peněžní nebo naturální podpora (kromě zdravotní péče) při výdajích spojených s těhotenstvím, narozením a adoptí dítěte, výchovou dětí a péčí o ostatní členy rodiny;
- **nezaměstnanost** – peněžní nebo naturální podpora v souvislosti s nezaměstnaností;
- **bydlení** – pomoc poskytovaná na náklady spojené s bydlením;
- **sociální vyloučení jinde neklasifikované** – peněžní nebo naturální podpora (kromě zdravotní péče) konkrétně určená k odstranění nebo zmírnění sociálního vyloučení, pokud není poskytována v rámci některé z ostatních funkcí sociální ochrany.

Základní systém řeší sociální ochranu poskytovanou ve formě plateb v hotovosti, náhrad a přímo poskytovaného zboží a služeb domácnostem a jednotlivcům.

Metodika výpočtu výdajů na sociální ochranu podle systému ESSPROS je odlišná od metodiky používané k vyjádření výdajů na dávky sociálního zabezpečení používané v ostatních tabulkách této kapitoly.

Další informace jsou dostupné na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

– www.czso.cz/csu/czso/socialni-zabezpeceni-cs

nebo dalších institucí:

– www.mpsv.cz/web/cz – Ministerstvo práce a sociálních věcí

– www.cssz.cz/web/cz/ – Česká správa sociálního zabezpečení